

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ .....	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ .....	13

### ΜΕΡΟΣ Ι | ΤΟ ΕΘΝΟΣ ΚΑΙ Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

1   Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΜΟΛΔΑΒΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΒΛΑΧΙΑ. ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ .....	25
1.1. Οι Προκηρύξεις του Αλέξανδρου Υψηλάντη: Η Ελλάς στη Σερβία και τη Βουλγαρία .....	25
1.2. Εξέλιξη και αποτυχία του εγχειρήματος σε Μολδαβία και Βλαχία.....	29
1.3. Ερωτήματα προς διερεύνηση: Το έθνος, το κράτος, τα όρια της διεκδικούμενης επικράτειας.....	34
2   Η «ΕΛΛΑΔΑ» ΤΟΥ 1821: ΠΡΩΤΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΥΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ .....	36
2.1. Τα όρια της «Ελλάδας», από τον Ρήγα Φεραίο στο 1821.....	36
2.2. Προσλήψεις του θεωρούμενου «πολυεθνικού» στοιχείου της Επανάστασης από την εθνική ιστοριογραφία.....	40
2.3. Οι γλώσσες, η «καταγωγή», και το «σχέδιο των Φιλικών».....	44
3   ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΘΝΟΣ. ΜΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ..	50
3.1. Η παραδοσιακή εθνοκεντρική προσέγγιση.....	50
3.2. Η «αντικειμενική» προσέγγιση.....	52
3.3. Η «υποκειμενική» προσέγγιση .....	54
3.4. Η προτεραιότητα του πολιτικού στοιχείου: Το έθνος ως απαίτηση στο (για) κράτος και ως κρατικά θεσμοθετημένη «λαϊκή βούληση» .....	60
3.5. Το έθνος του κεφαλαίου. Επιπλέον σημεία μιας θεωρίας του έθνους.....	63

4   ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΗΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΕΘΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΘΝΟΣ.....	68
4.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις για τη γένεση του ελληνικού έθνους.....	68
4.2. Σημειώσεις για τη δομή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.....	70
4.3. Η γλώσσα και η «καθολικευτική ερμηνευτική» του εθνικισμού.....	75
4.4. Το Χρονικό του Γαλαξειδίου, ή μια προεθνική «ρωμαϊκή» ιστορική αφήγηση για την περίοδο 981-1703.....	79
4.4.1. «Χριστιανομάχοι άνθρωποι, Μπολγάροι λεγόμενοι, εχάλασας τους Χριστιανούς» .....	80
4.4.2. «Και με την χάρι του Θεού, τους εξωλοθρεύσας και εξεσκλαβώθηκε το γένος».....	80
4.4.3. «Ο Κυρ Εμμανουήλ, δαιμονισμένο πνεύμα» .....	81
4.4.4. «Ο Ιζάρ μπέης επήγε στο Σάλονα, και ελυπηθήκασι πολλά οι Γαλαξειδιώταις, γιατί ήτανε ένας καλός άνθρωπος» .....	82
4.4.5. Ένοπλες συγκρούσεις: «και εσηκώσασι οι Ρωμαίοι άρματα στους Τούρκους» .....	83
4.4.6. Η τοπική ρωμαϊκή-ορθόδοξη ταυτότητα. ....	87
4.5. Δύο συμβάντα με μη εθνικά χαρακτηριστικά.....	88
4.5.1. Τα «Ορλωφικά» .....	88
4.5.2. Η «Επτάνησος Πολιτεία».....	90
4.6. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία και η γένεση του ελληνικού έθνους.....	91
4.6.1. Διάχυση των χρηματοπαραγωγικών και καπιταλιστικών σχέσεων και επιτάχυνση του γλωσσικού εξελληνισμού .....	92
4.6.2. Κυριαρχία των ελληνόφωνων καπιταλιστών στην Οθωμανική Αυτοκρατορία στα τέλη του 18ου αιώνα. Η εξάπλωσή τους στην κεντρική Ευρώπη και τη Ρωσία. ....	95
4.6.3. Μετά τη Γαλλική Επανάσταση: Η εθνική πολιτικοποίηση .....	100
4.6.4. Ο εθνικισμός ως κοινωνικοπολιτική τομή και αλλαγή ιστορικής φάσης της κοινωνίας. ....	103

## ΜΕΡΟΣ ΙΙ | Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ

5   ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ. Η ΝΙΚΗΦΟΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1821-1824).....	107
5.1. Συντάγματα και θεσμοί. Συγκρότηση ενός αστικού κράτους.....	107
5.2. Άρχοντες, πολιτικοί και στρατιωτικά σώματα. Η πολιτική αναβάθμιση των λαϊκών μαζών.....	112
5.3. Πολιτικές τάσεις και εμφύλιοι πόλεμοι .....	119
5.4. Σχετικά με τους ταξικούς ανταγωνισμούς στο εσωτερικό των δυνάμεων της Επανάστασης.....	124

6	Η ΚΑΜΨΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ, Η ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ «ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ» ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΡΕΠΟΥΜΠΛΙΚΑΝΙΣΜΟΥ (1825-1833).....	129
6.1.	Η δυσμενής εξέλιξη του πολέμου.....	129
6.2.	Διεθνοπολιτικοί συσχετισμοί και διπλωματική αναγνώριση του ελληνικού κράτους.....	130
6.2.1.	Το Συνέδριο της Βερόνας, προάγγελος αλλαγών στην εξωτερική πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων .....	130
6.2.2.	Τα εξωτερικά δάνεια και η διεθνοπολιτική σημασία τους: προεξόφληση της βιωσιμότητας της Ελλάδος .....	133
6.2.3.	Από το Πρωτόκολλο της Πετρούπολης (1826) στη Ναυμαχία του Ναυαρίνου (1827) και στο Πρωτόκολλο του Λονδίνου (1830) .....	135
6.3.	Εσωτερικές συγκρούσεις, αδιέξοδα και το τέλος του συνταγματικού ρεπουμπλικανισμού.....	139
6.3.1.	Η επιβεβαίωση του συνταγματικού-αντιπροσωπευτικού πλαισίου πριν την «προσωρινή» αναστολή του .....	139
6.3.2.	Πολιτικά κόμματα, συγκρούσεις, πολιτική αστάθεια: από τον συνταγματισμό στον βοναπαρτισμό .....	145
6.3.3.	Τα κόμματα, η κοινωνική δυναμική και ο φόβος των μαζών.....	152
7	Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΕΝΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ.....	157
7.1.	Η Επανάσταση και το κράτος της ως σημείο μη επιστροφής στη διαδικασία εμπέδωσης των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων.....	157
7.2.	Το κεφάλαιο ως σχέση: Μανουφακτούρα, ναυτιλία, εμπόριο και χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες.....	159
7.3.	Αγροτική παραγωγή, σχέσεις ιδιοκτησίας στην ύπαιθρο και οι «εθνικές γαίες».....	163
7.4.	Επιβιώσεις και αντιστάσεις του «παλιού καθεστώτος».....	169
ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ   Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΩΣ «ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ» ΚΑΙ ΩΣ «ΠΑΡΟΝ»		
8	ΕΛΛΗΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ «ΑΝΑΤΟΛΗΣ». ΤΟ «ΟΡΑΜΑ» ΚΑΙ Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	177
8.1.	Μερική ανασκόπηση.....	177
8.2.	Η Μεγάλη Ιδέα της Επανάστασης .....	179
8.3.	Οι Έλληνες και οι ελληνόφωνοι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας .....	183
8.4.	Η οικονομική διάσταση της Μεγάλης Ιδέας.....	188
8.5.	Συρρίκνωση και «σταθερές» της Μεγάλης Ιδέας μετά την ανάπτυξη των βαλκανικών εθνικισμών .....	193
8.6.	Μετά τη Μεγάλη Ιδέα: «Τομή μέσα στη συνέχεια» .....	199

9   ΤΟ 1821 ΩΣ «ΠΑΡΟΝ». ΓΙΑ ΤΙΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ .....	203
9.1. Εισαγωγικά: σχετικά με τις ιδεολογικές χρήσεις της ιστορίας.....	203
9.2. Η παράδοση της «συνέχειας του ελληνισμού» και οι μετασχηματισμοί της κατά τον 19ο αιώνα .....	204
9.3. Η ιδεολογία της «εθνικής συνέχειας» ως υποτίμηση της Επανάστασης και ως αυτοαναίρεση.....	208
9.4. «Εθνική συνέχεια» και ρατσισμός.....	211
9.5. Ιστορικές προσεγγίσεις στο πλαίσιο της Αριστεράς (1907-1946): Από τις απόπειρες επιστημονικής ανάλυσης για την τεκμηρίωση της σοσιαλιστικής στρατηγικής στις ιδεολογικές χρήσεις της ιστορίας .....	214
9.5.1. Ο Γεώργιος Σκληρός (1907-1919) και ο Γιάννης Κορδάτος (1924) .....	214
9.5.2. Υπαγωγή της ιστορικής ανάλυσης στις ιδεολογικές «προτεραιότητες» της συγκυρίας: Ο Γ. Ζέβγος και η πολεμική του προς τον Γ. Κορδάτο.....	219
9.5.3. Η 4η έκδοση (1946) του <i>Η κοινωνική σημασία της Ελληνικής Επανάστασως του 1821 ως ιδεολογική χρήση της ιστορίας</i> .....	222
9.6. Η ιστορία ενώνει το έθνος; .....	225
9.6.1. «Ιστορική συνέχεια» και «λαϊκή αντίσταση». .....	225
9.6.2. Από τα «παραδοσιακά» στα «εκσυγχρονιστικά» αφηγήματα .....	227
 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	 231